

دوره دوازدهم - سال سوم

تاریخ چاپ: ۱۴۰۵/۰۷/۰۷

شماره گزارش: ۶۷

ردیف: ۲۲

گزارش کمیسیون صنایع و معادن

در خصوص:

« ارزیابی روند باز یابی و تقویت توان تولیدی بخش های صنعت، معدن، پتروشیمی و کسب و کارهای اینترنتی آسیب دیده از جنگ تحمیلی آمریکایی - صهیونی »

ماده (۱۰۷) قانون آیین نامه داخلی مجلس شورای اسلامی

معاونت نظارت

اداره کل کارشناسی نظارت

بسمه تعالی

گزارش کمیسیون صنایع و معادن در خصوص

«ارزیابی روند بازیابی و تقویت توان تولیدی بخش‌های صنعت، معدن، پتروشیمی و کسب و کارهای اینترنتی آسیب‌دیده از جنگ تحمیلی آمریکایی – صهیونی»

مقدمه:

جنگ‌های تحمیلی اخیر، خسارات قابل توجهی را به کسب و کارهای کشور از جمله واحدهای تولیدی وارد نموده است؛ بر اساس آخرین جمع‌بندی وزارت صنعت، معدن و تجارت تنها در این مدت به بیش از ۴,۲۰۰ واحد تولیدی خسارت وارد شده که به میزان ۵۰۰ هزار میلیارد تومان و بیش از ۶ میلیارد دلار بالغ می‌شود.

این خسارت سبب کاهش رشد بخش صنعت خواهد شد. برآوردهای داخلی وزارت صمت نشان می‌دهد؛ در سناریوی «شوک ۷۰ درصدی بدون بازسازی»، رشد بخش صنعت تا منفی ۱۷ درصد و رشد اقتصادی تا منفی ۱۰ درصد کاهش می‌یابد؛ حال آنکه در سناریوی «شوک ۲۰ درصدی با بازسازی ۵۰ درصدی»، این ارقام به منفی ۷ و منفی ۴,۲ درصد بهبود می‌یابد. همچنین کاهش درآمدهای دولت ناشی از واحدهای آسیب‌دیده (به استثنای فولاد و پتروشیمی) از محل مالیات، حقوق ورودی و حق بیمه به بیش از ۲۸ هزار میلیارد تومان رسیده است. این ارقام تأیید می‌کند بازسازی صرفاً یک برنامه حمایتی بخشی نیست، بلکه متغیری کلیدی در مسیر رشد اقتصادی کشور است.

کمیسیون صنایع و معادن از ابتدای شروع جنگ تحمیلی، به منظور پایش وضعیت تولید و همچنین حفظ زنجیره ارزش کسب و کارها و حمایت از واحدهای آسیب‌دیده، جلسات نظارتی متعدد و پیگیریهای مستمر را با دستگاههای مختلف اجرایی از جمله وزارت صمت، وزارت نفت، شرکت ملی پتروشیمی، وزارت امور اقتصادی و دارایی، بانک مرکزی و وزارت نیرو برگزار نموده است.

در طی این جلسات، آخرین وضعیت آسیب به بخش‌های صنعت و معدن، پتروشیمی و همچنین کسب و کارهای حوزه فناوری، اقدامات انجام شده و برنامه‌های آتی دستگاه‌های مختلف اجرایی برای بهبود فرآیند بازسازی و بازیابی و حمایت مؤثر از بنگاه‌های آسیب‌دیده، مورد تحلیل و بحث و بررسی قرار گرفت.

الف- عملکرد و اقدامات وزارت صمت در این بخش بشرح زیر بوده است:

۱. شناسایی، ارزیابی و مستندسازی خسارات

وزارت صمت از روزهای نخست جنگ دوازده‌روزه با نهادسازی در دولت و تشکیل کارگروه زیربنایی (خرداد ۱۴۰۴)، فرآیند شناسایی و ارزیابی واحدهای آسیب‌دیده را آغاز نمود که تا کنون بیش از ۵۰۰ گزارش کارشناسی رسمی دریافت و بررسی شده، ۳۷ واحد در جنگ دوازده‌روزه و ۱۲۷ واحد دانش‌بنیان موفق به اخذ تأیید نهایی خسارت شده‌اند و اطلاعات اولیه بیش از ۳,۰۰۰ واحد آسیب‌دیده از ۲۳ استان با خسارتی بالغ بر ۲۶۰ تا ۲۷۱ هزار میلیارد تومان و حدود ۵,۸ میلیارد دلار جمع‌آوری و دسته‌بندی شده است.

به‌طور خلاصه، در جنگ دوازده‌روزه ۲۶۹ واحد با خسارت ۱۲,۷۸۴ میلیارد تومان، در جنگ رمضان ۳,۴۳۹ واحد با خسارت ریالی نزدیک به ۲۷۵ هزار میلیارد تومان و ۵,۸۹۴ میلیون دلار خسارت ارزی و بیش از ۴۱ هزار نفر اشتغال از دست‌رفته و در جنگ چهل‌روزه ۵۵۴ واحد با خسارت نزدیک به ۱۹۸ هزار میلیارد تومان و ۲۷۷ میلیون دلار شناسایی شده‌اند. تحلیل و دسته‌بندی این اطلاعات بر اساس رشته فعالیت، میزان خسارت و تعداد اشتغال، مبنای اصلی تهیه احکام پیشنهادی برای تأمین منابع مالی مورد نیاز بازسازی بوده است.

۲. حمایت‌های فوری از طریق ستاد تسهیل و رفع موانع تولید

براساس گزارش وزارت صمت، این وزارتخانه مجموعه‌ای از حمایت‌های کوتاه‌مدت و فوری را از طریق ستاد تسهیل و رفع موانع تولید دنبال کرده است؛ از جمله تعیین واحدهای مشمول حمایت، تعلیق اقدامات حقوقی و اجرایی علیه واحدهای آسیب‌دیده، تسهیل ترخیص ماشین‌آلات و مواد اولیه، حمایت‌های مالیاتی و بیمه‌ای، افزایش سقف اعتباری و تسهیلات سرمایه در گردش، امهال و تمدید تسهیلات سررسیدشده و تسهیل دسترسی به خدمات بانکی و تجاری.

از محل تبصره ۱۵ قانون بودجه سال ۱۴۰۴ برای حفظ اشتغال، در گروه بنگاه‌های ۲ تا ۵۰ نفر از بین ۲,۲۰۷ درخواست ثبت شده به ارزش ۱,۶۸۸ میلیارد تومان، ۵۸۸ مورد به ارزش ۵۳۱ میلیارد تومان برای حفظ بیش از ۱۲ هزار شغل به مرحله تصویب و انعقاد قرارداد رسیده است؛ در گروه بنگاه‌های بالای ۵۰ نفر نیز از ۴۳۴ درخواست به ارزش ۳,۳۴۸ میلیارد تومان، ۲۱۰ مورد به ارزش ۱,۶۱۴ میلیارد تومان برای حفظ نزدیک به ۷۳ هزار شغل مصوب شده است. همچنین سرمایه در گردش مورد نیاز جهت پرداخت حقوق و دستمزد واحدهای آسیب‌دیده به میزان ۱,۷ همت با همکاری وزارت اقتصاد تأمین شده است.

۳. حمایت از صنایع کوچک و شهرک‌های صنعتی

سازمان صنایع کوچک و شهرک‌های صنعتی ایران در اردیبهشت ماه سال ۱۴۰۵ بسته حمایتی خود را مشتمل بر ده‌بند برای طرح‌ها و واحدهای مستقر در شهرک‌ها و نواحی صنعتی نهایی و ابلاغ کرد.

براساس این بسته حمایتی، واحدهای با خسارت تا ۳۰ درصد از دو ماه تنفس و بازپرداخت ۲۴ ماهه، واحدهای با خسارت ۳۰ تا ۶۵ درصد از چهار ماه تنفس و بازپرداخت ۳۶ ماهه، و واحدهای با خسارت بالای ۶۵ درصد از شش ماه تنفس و بازپرداخت ۴۸ ماهه بهره‌مند می‌شوند و برای واحدهای دانش‌بنیان نیز تسهیلات بیشتری در نظر گرفته شده است. علاوه بر این، امکان تخصیص زمین جایگزین، کاهش سطح اشغال تکلیفی تا ۳۰ درصد برای طرح‌های با پیشرفت فیزیکی بالای ۶۵ درصد، واگذاری کارگاه‌های آماده با ۵۰ درصد تخفیف اجاره به تولیدکنندگان کالاهای اساسی، معافیت کامل از هزینه صدور مجوز احداث ساختمان، و معافیت از هزینه نقل و انتقال اداری برای استقرار در واحدهای غیرفعال شهرک‌ها پیش‌بینی شده است. در عمل نیز بیش از ۱،۵۰۰ قرارداد حق انتفاع زمین با حدود ۲۱ هزار میلیارد تومان مهلت اقساط، و ۱۹ مورد تخصیص زمین جدید، جایگزین یا اجاره کارگاه ساخته‌شده در سراسر کشور ثبت شده است.

۴. تأمین ارز، ماشین‌آلات و مواد اولیه

موضوع تأمین ارز، ماشین‌آلات، تجهیزات و مواد اولیه مورد نیاز واحدهای تولیدی خسارت دیده، توسط قرارگاه عملیاتی تولید و تجارت در وزارت صمت دنبال شده است. مهم‌ترین اقدام در این زمینه، مصوبه کمیته ارزی مورخ ۱۸ مرداد ۱۴۰۵ است که برای نخستین بار میان واحدهای آسیب‌دیده عادی و شرکت‌های بزرگ زنجیره فولاد، تمایز رسمی قائل شده است: سهمیه ۵۰۰ میلیون دلاری برای کلیه واحدهای آسیب‌دیده به استثنای شرکت‌های بزرگ فولادی، و سهمیه جداگانه ۹۴۰ میلیون دلاری برای شرکتهای بزرگ فولادی.

طبق گزارشات اخذ شده، ۳۸۲ واحد خسارت‌دیده برای برآورد نیاز ارزی به ادارات کل صنعت، معدن و تجارت استانی معرفی شده و مقرر شده معافیت از سهمیه ارزی و سقف بهینه‌سازی برای واردات مواد اولیه و ماشین‌آلات این واحدها با اولویت ویژه اعمال شود.

۵. تأمین مالی و بسته بازسازی صنعت

در سطح خرد، واحدهای آسیب‌دیده از طریق معرفی به نهادهای حمایتی نظیر بنیاد برکت، بانک صنعت و معدن، معاونت علمی و فناوری رئیس‌جمهور (برای واحدهای دانش‌بنیان) و معاونت توسعه روستایی و مناطق محروم، برای دریافت تسهیلات معرفی شده‌اند؛ لیکن هنوز نسبت تعداد واحدهای دریافت‌کننده تسهیلات به تعداد واحدهای معرفی‌شده، پایین است.

در سطح کلان، «بسته بازسازی صنعت» مصوب ستاد ملی بازسازی، که در مرحله نهایی تصویب در شورای عالی هماهنگی اقتصادی سران قوا قرار دارد، صندوق حمایت از تحقیقات و توسعه صنایع پیشرفته (صحا) را به کانون اهرم سازی مالی تبدیل کرده است؛ از جمله از طریق افزایش سرمایه این صندوق و انتشار ۲۵ همت اوراق مالی اسلامی.

پیش‌تر نیز معاون اول رئیس‌جمهور (خرداد ۱۴۰۵) خط اعتباری ۱۰۰ هزار میلیارد تومانی بانک مرکزی برای واحدهای اولویت‌دار، مجوز انتشار اوراق مربحه ارزی تا سقف ۶ میلیارد دلار و مجوز انتشار گواهی سپرده خاص تا سقف ۵۰۰ هزار میلیارد تومان برای وزارت صمت را ابلاغ کرده بود.

در سطح بالاتر، شورای عالی هماهنگی اقتصادی سران قوا نیز (در ۱۵ شهریور سال ۱۴۰۵) انتشار ۱۵۰ هزار میلیارد تومان اوراق مالی اسلامی جدید، مولدسازی تا سقف ۱۰۰ هزار میلیارد تومان از دارایی‌های مازاد دستگاه‌های اجرایی، برداشت از صندوق‌های بیمه‌ای و اتکایی و اختصاص ۷۵ هزار میلیارد تومان از تسهیلات تکلیفی قرض‌الحسنه بودجه را تصویب کرده که قسمتی از آن (حدود ۵۰ هزار میلیارد تومان) به بخش صنعت و معدن اختصاص یافته است.

ب- پیشنهادات برای بهبود فرآیند بازسازی و حمایت از بنگاه‌های آسیب‌دیده:

۱. حرکت از رویکرد بنگاه‌محور به رویکرد زنجیره‌محور

اولویت تخصیص منابع نباید صرفاً بر اساس میزان خسارت ریالی هر واحد تعیین شود، بلکه باید مجموعه‌ای از شاخص‌ها از جمله سهم بنگاه در تولید محصول ضروری، تعداد و اهمیت واحدهای پایین‌دست وابسته، امکان جایگزینی محصول، ظرفیت صادراتی و اهمیت بنگاه در شبکه تأمین صنعتی در نظر گرفته شود. نمونه فعلی این رویکرد، تمایز میان سهمیه ارزی عمومی و سهمیه اختصاصی شرکت‌های بزرگ فولادی، باید به سایر زنجیره‌های حیاتی نظیر پتروشیمی، خودرو، دارو و صنایع غذایی نیز تعمیم یابد.

تجربه صنعت پتروشیمی که در آن آسیب به واحدهای تأمین‌کننده یوتیلیتی، موجب محدودیت فعالیت ده‌ها واحد پایین‌دست شده، نشان می‌دهد شناسایی و اولویت‌دهی به این «گلوگاه‌ها» می‌تواند اثر هر واحد از منابع تخصیص‌یافته را چند برابر کند.

۲. تفکیک روشن میان احیای سریع، بازسازی و نوسازی

همه واحدهای آسیب‌دیده به یک نوع و سطح حمایت نیاز ندارند. پلکان تنفس و اقساط طراحی شده در بسته سازمان صنایع کوچک (بر مبنای درصد خسارت) گامی درست در این مسیر است، اما لازم است این منطق به

یک «برنامه بازگشت به تولید» مستقل برای هر بنگاه یا زنجیره تعمیم یابد؛ برنامه‌ای با زمان‌بندی، نیاز مالی، نیاز ارزی، نیاز تجهیزاتی و نقطه هدف تولید مشخص، به‌گونه‌ای که پرداخت حمایت‌ها متناسب با پیشرفت واقعی این برنامه صورت گیرد، نه صرفاً بر اساس معرفی اولیه واحد.

۳. تکمیل و عملیاتی‌سازی معماری تأمین مالی چندلایه

معماری کلان طراحی شده (صندوق صحا، اوراق مالی اسلامی، گواهی سپرده خاص، خط اعتباری بانک مرکزی، مشارکت نهادهای حمایتی) باید هرچه سریع‌تر از مرحله تصویب در سران قوا خارج و عملیاتی شود. در کنار آن، لازم است میان تسهیلات سرمایه در گردش برای عبور از شوک اولیه، منابع بازسازی سرمایه‌ای با دوره بازپرداخت بلندمدت، پوشش بیمه‌ای و کمک‌های بلاعوض یا یارانه‌ای در موارد خاص تفکیک روشن ایجاد شود تا منابع محدود عمومی به بخش‌هایی اختصاص یابد که بازگشت ظرفیت آنها بیشترین اثر را بر تداوم تولید و زنجیره‌های راهبردی دارد. همچنین باید نسبت پایین «واحدهای معرفی‌شده» به «واحدهای دارای تسهیلات نهایی‌شده» که در عملکرد بنیاد برکت و سایر نهادها مشهود است، با ساده‌سازی فرآیند تأیید و پرداخت کاهش یابد.

۴. ایجاد مسیر ویژه و برنامه‌محور برای تأمین ارز و واردات تجهیزات بازسازی

سهیمه‌های ارزی اعلام‌شده (۵۰۰ و ۹۴۰ میلیون دلاری) باید به‌جای تخصیص کلی، به برنامه مشخص بازگشت ظرفیت هر واحد یا زنجیره متصل شود؛ به‌گونه‌ای که واحدهای دارای برنامه مصوب بازسازی، در فرآیند ثبت سفارش، تخصیص ارز و ترخیص تجهیزات و مواد اولیه، مسیر مشخص و زمان‌بندی‌شده داشته باشند. این امر از تخصیص ارز صرفاً بر مبنای درخواست بنگاه جلوگیری کرده و اطمینان می‌دهد منابع ارزی محدود به بازگشت واقعی ظرفیت تولید منجر می‌شود.

۵. ایجاد نظام پایش مستمر و داشبورد ملی بازسازی

با وجود برگزاری منظم جلسات ستاد ملی بازسازی و ستاد تسهیل و بررسی مستمر گزارش‌های کارشناسی، هیچ داشبورد یکپارچه‌ای که وضعیت هر واحد، در صد پیشرفت فیزیکی و مالی بازسازی، ظرفیت بازگشته به مدار، گلوگاه‌های تأمین مالی و ارزی، و دستگاه مسئول رفع مانع را به صورت برخط نشان دهد، در گزارش‌های منتشرشده دیده نمی‌شود.

ایجاد چنین داشبوردی، بر اساس همان منطقی که برای پایش مجتمع‌های یوتیلیتی پتروشیمی به کار رفته (ظرفیت اسمی، ظرفیت بازیابی‌شده، اقدامات در حال انجام، تاریخ هدف بازگشت به مدار)، باید به سطح کل

صنایع آسیب‌دیده تعمیم یابد تا فاصله میان «مصوبات»، «معرفی واحدها» و «پرداخت نهایی» که در حال حاضر مهم‌ترین عامل کندی در بازسازی است، به‌صورت شفاف قابل ردیابی و اصلاح باشد.

۶. تبدیل بازسازی به فرصتی برای نوسازی و کاهش آسیب‌پذیری ساختاری

بازسازی نباید صرفاً به معنای بازگرداندن وضعیت بنگاه به شرایط پیش از آسیب باشد. در مواردی که بازسازی یک واحد مستلزم جایگزینی تجهیزات اصلی است، حمایت عمومی می‌تواند مشروط به ارتقای فناوری، افزایش تاب‌آوری زنجیره تأمین، کاهش وابستگی به یک تأمین‌کننده یا نهاده خاص، و بهبود بهره‌وری انرژی باشد. به این ترتیب، هزینه بازسازی صرفاً برای بازگرداندن ظرفیت از دست‌رفته مصرف نمی‌شود، بلکه بخشی از آن به اصلاح نقاط آسیب‌پذیر ساختار تولید اختصاص می‌یابد؛ رویکردی که با چارچوب سه‌گانه «احیای سریع تولید، بازسازی و نوسازی، و تحول و پیشرفت صنعتی» که خود وزارت صمت پیشنهاد داده، هم‌راستا است.

۷. تسریع هماهنگی بین‌دستگاهی و تصویب نهایی بسته‌های حمایتی

بخش قابل‌توجهی از مهم‌ترین ابزارهای حمایتی، از جمله بسته بازسازی صنعت و الحاقیه چهارم شعام (شامل اجرای ماده ۱۶۵ قانون مالیات‌های مستقیم، تأمین ارز از مسیر تهاثر صادرات فولاد و مس و تنفس در جرائم بودجه‌ای)، همچنان در انتظار تصویب نهایی در شورای عالی هماهنگی اقتصادی سران قوا هستند. تسریع در تصویب و ابلاغ اجرایی این بسته‌ها، همراه با تعیین مهلت‌های مشخص برای هر یک از دستگاه‌های مسئول (سازمان برنامه و بودجه، بانک مرکزی، وزارت اقتصاد، بیمه مرکزی)، شرط لازم برای آن است که سیاست طراحی‌شده در سطح کلان، به بازگشت واقعی و به‌موقع ظرفیت تولید در سطح بنگاه‌ها منجر شود.

بخش پتروشیمی

الف- بررسی عملکرد و اقدامات وزارت نفت و وزارت صمت در بخش پتروشیمی

آثار ناشی از خسارات جنگ رمضان، در بخش صنعت پتروشیمی، صرفاً محدود به توقف یا کاهش تولید در واحدهای آسیب‌دیده در این صنعت نبوده است؛ بلکه به دلیل ماهیت به‌هم‌پیوسته زنجیره ارزش صنعت پتروشیمی، تبعات آن از طریق دو گلوگاه اصلی یعنی **خوراک** و **یوتیلیتی** به سایر مجتمع‌ها و واحدهای صنعتی تسری یافته است. در حال حاضر، آسیب به واحدهای برق و بخار مجتمع‌های تأمین‌کننده یوتیلیتی، سبب شده است بهره‌برداری پایدار از واحدهای فرآیندی با محدودیت مواجه باشد. این وضعیت در عمل می‌تواند منجر به کاهش ظرفیت تولید، توقف موقت برخی واحدها و ایجاد اختلال در تأمین پایدار محصولات پایه، میانی و نهایی صنعت پتروشیمی شود. شایان ذکر است در جریان جنگ رمضان تعدادی از واحدهای تولیدی صنعت پتروشیمی کشور نیز آسیب دیدند.

جایگاه مجتمع‌های یوتیلیتی، از آن جهت حائز اهمیت است که هر یک پشتیبانی بخش مهمی از تولید کشور را بر عهده دارند.

ب- پیشنهادات برای بهبود فرآیند بازسازی و حمایت از بنگاه‌های پتروشیمی آسیب‌دیده:

در خصوص بازیابی مجتمع‌های یوتیلیتی، محدودیت در تأمین برق و بخار باعث شده که واحدهای تولیدی به طور متناوب در مدار تولید قرار گیرند و تولید محصولات پتروشیمی منطقه ماهشهر که بیشترین سهم را در فروش داخلی به صنایع پایین دست از جمله نساجی، لوازم خانگی، ساختمان، خودرو و پز شکی دارد با محدودیت مواجه شود. لذا با توجه به ضرورت رفع موانع در برنامه‌های بازیابی و بازسازی مجتمع‌های تأمین‌کننده یوتیلیتی، ضرورت دارد برنامه زمان‌بندی بازسازی و میزان پیشرفت هر بخش در مجتمع‌های تأمین‌کننده یوتیلیتی، به صورت منظم مورد پایش و گزارش‌دهی قرار گیرد تا امکان نظارت مؤثرتر و تصمیم‌گیری به‌هنگام در این حوزه فراهم شود.

۳. بخش ارتباطات و فناوری اطلاعات

اقتصاد دیجیتال در سال‌های اخیر به یکی از ارکان اصلی رشد اقتصادی، اشتغال‌زایی و تسهیل زنجیره تأمین در ایران تبدیل شده است. بروز شوک‌های ژئوپلیتیک و شرایط جنگی و قطع اینترنت، آسیب‌پذیری شدید این بخش را نمایان می‌سازد. در چنین شرایطی، چالش‌هایی نظیر فرار سرمایه، افزایش ناگهانی هزینه‌های ارزی، اختلال در زیرساخت‌ها و تسریع روند مهاجرت نخبگان، نیازمند تغییر رویکرد سیاست‌گذاری به منظور ارتقای تاب‌آوری این حوزه است.

در خصوص تخمین خسارت‌های وارد بر اقتصاد دیجیتال، گمانه‌زنی‌های مختلف در فضای رسانه‌ای و حکمرانی کشور صورت گرفته است؛ در چنین شرایطی، تعیین خسارت مبتنی بر داده‌های معتبر، ضروری است.

براساس داده‌های سامانه شاپرک، متوسط ارزش روزانه تراکنش‌های انجام‌شده از طریق درگاه‌های پرداخت اینترنتی در بهمن‌ماه سال ۱۴۰۴، معادل ۲۳,۳۳ همت بوده است که این میزان پس از آغاز جنگ رمضان به ۱۲ همت کاهش یافته است.

بر این اساس، کسب‌وکارهای دیجیتال به‌طور متوسط با کاهش ۴۸ درصد در فروش روزانه مواجه شده‌اند.

این افت عملکرد، با فرض ارزش افزوده ۱۵ درصد این کسب و کارها، به‌طور متوسط منجر به عدم‌النفعی معادل ۲,۱۳ همت در هر روز شده است.

بر اساس ارزیابی وزارت ارتباطات، خسارات فیزیکی وارده در لایه هسته (زیرساخت‌های سخت‌افزاری، دیتا سنترها، دکل‌ها و شریان‌های مخابراتی)، معادل ۴۲,۶ همت برآورد می‌شود. در لایه‌های محدود و گسترده (کسب‌وکارهای دیجیتال، پلتفرم‌ها و اقتصاد سنتی پلتفرمی شده)، خسارت فیزیکی شامل تخریب انبارها، تجهیزات پردازش کالا،

ناوگان لجستیک و زیر ساخت‌های فیزیکی مرتبط با پلتفرم‌ها ست که مجموعاً ۸,۴ همت ارزش‌گذاری شده است. جمع خسارات مستقیم همه لایه‌ها به عدد ۲۳۴ همت می‌رسد.

الف- بررسی عملکرد و اقدامات وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات

پیرو جلسات متعدد نظارتی کمیسیون صنایع و معادن با وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و گزارشات اخذ شده، مجموعه‌ای از تدابیر حمایتی از سوی آن وزارتخانه و نهادهای همکار در راستای کاهش زیان و تسهیل استمرار فعالیت کسب‌وکارها تدوین و اجرایی گردیده است.

در این راستا، جلسات مستمر و هفتگی با حضور نمایندگان نهادهای تخصصی، تشکل‌های صنفی و فعالان بخش خصوصی برگزار شد تا مسائل و چالش‌های اصلی کسب‌وکارهای فضای مجازی، شرکت‌های دانش‌بنیان، استارت‌آپ‌ها و سایر بازیگران زیست‌بوم فاوا شناسایی گردد. اطلاعات مرتبط با خسارات بصورت زیر دسته‌بندی و سامان‌دهی شد:

- خسارات وارد شده به ساختمان‌ها و زیرساخت‌های فیزیکی؛
 - خسارات ناشی از آسیب یا نابودی تجهیزات سخت‌افزاری و ارتباطی؛
 - کاهش درآمد ناشی از اختلال در فعالیت و از دست رفتن بازار؛
 - تعدیل اجباری نیروهای انسانی و کاهش سطح اشتغال مستقیم و غیرمستقیم.
- سپس بر مبنای داده‌های حاصل از این دسته‌بندی، چهار برنامه حمایتی به عنوان محورهای اصلی جبران خسارات طراحی گردید:

۱، پرداخت تسهیلات حمایتی به کسب و کارهای با اشتغال زیر ۵۰ نفر

به منظور پشتیبانی از کسب‌وکارهای کوچک و متوسط (SMEs) با اشتغال کمتر از ۵۰ نفر، سامانه کارآفرینی، اشتغال و تولید از سوی وزارت امور اقتصاد و دارائی راه‌اندازی گردید. کسب‌وکارهای مشمول می‌توانند با مراجعه به این سامانه نسبت به ثبت‌نام، ارائه اطلاعات و مدارک مربوط به خسارات و احراز شرایط اقدام نمایند.

کل منابع تخصیص‌یافته به این طرح ۷۰۰ هزار میلیارد ریال (معادل ۷۰ همت) برآورد شده است. در قالب این تسهیلات، هر کسب‌وکار به ازای حفظ یا بازگرداندن هر نفر از کارکنان خود، ۴۴۰ میلیون ریال وام قرض‌الحسنه دریافت می‌کند. سقف کل تسهیلات برای هر واحد اقتصادی ۲۲ میلیارد ریال تعیین شده است. هدف اصلی از این برنامه، پایداری اشتغال و جلوگیری از تعطیلی کسب‌وکارهای خرد در حوزه دیجیتال است.

۲، پرداخت تسهیلات حمایتی به کسب و کارهای با اشتغال بالای ۵۰ نفر

برای جبران خسارات ناشی از کاهش درآمد کسب‌وکارهای بزرگ‌تر که دارای بیش از ۵۰ نفر نیروی انسانی هستند، تسهیلات ویژه‌ای از محل منابع وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات در قالب وام وجوه اداره‌شده پیش‌بینی شده است. پرداخت این تسهیلات از طریق پست‌بانک ایران انجام می‌شود.

۳، پرداخت تسهیلات حمایتی به شرکت‌های دانش‌بنیان

در راستای پشتیبانی از شرکت‌های دانش‌بنیان فعال در حوزه‌های فاوا و فناوری‌های نوظهور، همکاری مشترکی میان وزارت ارتباطات، صندوق نوآوری و شکوفایی و معاونت علمی، فناوری و اقتصاد دانش‌بنیان ریاست‌جمهوری شکل گرفته است. در قالب این طرح، منابعی معادل ۲۰ هزار میلیارد ریال (۲ همت) از سوی وزارت ارتباطات به صندوق یادشده اختصاص یافته تا به عنوان تسهیلات کم‌بهره یا قرض‌الحسنه در اختیار شرکت‌های دانش‌بنیان آسیب‌دیده قرار گیرد.

۴، پرداخت تسهیلات حمایتی به کسب و کارهایی دارای آسیب زیرساختی

برای جبران خسارات ناشی از تخریب یا آسیب جدی به ساختمان‌ها، مراکز داده، تجهیزات ارتباطی و سایر زیرساخت‌های حیاتی شرکت‌های فعال در حوزه اقتصاد دیجیتال، حسب هماهنگی‌ها و گزارشات ارائه شده، ستاد حمایتی دولت منابع مالی ویژه‌ای را از طریق سازمان برنامه و بودجه کشور تعیین کرده است. این منابع صرف بازسازی و جایگزینی تجهیزات آسیب‌دیده، احیای مراکز عملیاتی و اجرای طرح‌های مقاوم‌سازی و پدافند غیرعامل در زیرساخت‌های اصلی فناوری اطلاعات خواهند شد.

۵، سایر اقدامات حمایتی

در پی بروز اختلالات گسترده در فعالیت‌های بازرگانی و مالی برخی شرکت‌های حوزه فاوا و ایجاد محدودیت‌های عملیاتی ناشی از شرایط خاص حاکم بر کشور، تعدادی از بنگاه‌های اقتصادی با چالش‌هایی در فرآیند انجام تعهدات ارزی و رعایت مهلت‌های مقرر مواجه شده‌اند. این شرایط موجب شده است که بخشی از فعالان اقتصادی این بخش نتوانند در بازه‌های زمانی تعیین شده نسبت به رفع تعهدات ارزی خود اقدام کنند و در نتیجه، نگرانی‌هایی درباره انقضای مهلت‌های قانونی و تبعات اداری و مالی آن ایجاد شده است. با توجه به اهمیت استمرار فعالیت شرکت‌ها، جلوگیری از ایجاد وقفه در چرخه تأمین و تولید، و ضرورت حمایت از فعالان اقتصادی برای عبور از شرایط دشوار کنونی، هماهنگی‌های لازم با بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در دستور کار قرار گرفته و مکاتبات رسمی به منظور تمدید مهلت رفع تعهدات ارزی در حال انجام است.

اولویت‌بندی کسب‌وکارها برای بهره‌مندی از حمایت‌های فوق‌الذکر براساس سه شاخص اصلی زیر انجام گرفته است:

۱- میزان خسارت وارده؛

۲- سطح اثرگذاری کسب‌وکار در زیست‌بوم فاوا و اقتصاد دیجیتال کشور؛

۳- نقش آن کسب‌وکار در حفظ اشتغال پایدار.

ب- پیشنهادات برای بهبود فرآیند بازسازی و حمایت از بنگاه‌های آسیب‌دیده

با توجه به برآورد خسارات گسترده و ماهیت زنجیره‌ای اقتصاد دیجیتال، مداخلات دولت باید سریع، هدفمند و مبتنی بر ارتقای تاب‌آوری باشد که در این زمینه موارد زیر پیشنهاد می‌شود:

۱، اعطای تنفس تعهدات قانونی و مالی (حفظ نقدینگی)

به منظور جلوگیری از بحران نقدینگی و ورشکستگی کسب‌وکارهای دیجیتال، اجرای طرح تعویق و تقسیط مجدد (حداقل به مدت ۶ ماه) برای تعهدات مالیاتی (ارزش‌افزوده و عملکرد)، حق بیمه تأمین اجتماعی سهم کارفرما و اقساط تسهیلات بانکی لازم است.

۲، اصلاح تدریجی نظام تعرفه‌گذاری خدمات ارتباطی (تاب‌آوری زیرساخت)

با توجه به جهش هزینه‌های سرمایه‌ای و عملیاتی اپراتورها در شرایط بحران و تورم، تثبیت دستوری قیمت‌ها منجر به توقف سرمایه‌گذاری و فرسودگی شبکه خواهد شد. بازنگری و واقعی‌سازی تدریجی تعرفه‌های اینترنت و خدمات پایه ارتباطی متناسب با نرخ تورم، شرط اساسی برای حفظ پایداری لایه «هسته» اقتصاد دیجیتال و جلوگیری از فروپاشی کیفیت شبکه است.

۳، مقررات‌زدایی و تسهیل مجوز برای پلتفرم‌های بحران‌محور (اقتصاد پلتفرمی)

با هدف افزایش بهره‌وری و کاهش هزینه‌های غیرمستقیم اقتصادی، بایستی فرآیند مقررات‌زدایی و صدور مجوز برای پلتفرم‌های دیجیتال در حوزه‌های استراتژیک تسریع گردد.

۴، ایجاد مسیر سبز گمرکی و تخصیص ارزی سخت‌افزار (بازسازی و ارتقا فیزیکی)

با توجه به نیاز به واردات تجهیزات به ارزش حداقل ۴۰۰ میلیون دلار در سال جهت ارتقا و بازسازی زیرساخت‌های فیزیکی شبکه ارتباطات کشور، تامین منابع ارزی با هدف تضمین پایداری خدمات، جایگزینی و ارتقای مداوم تجهیزات، امری اجتناب‌ناپذیر است. در این راستا، پیشنهاد می‌گردد تخصیص ارز این حوزه در اولویت قرار گیرد و با ایجاد «مسیر سبز گمرکی» جهت ترخیص فوری سرورها، تجهیزات ذخیره‌سازی، سوییچ‌ها و سایر قطعات سخت‌افزاری حیاتی، تاخیر در ترخیص این اقلام کاهش یابد.

۵، ارتقای امنیت سایبری

با توجه به افزایش تهدیدات سایبری در شرایط بحران، دستگاه‌های اجرایی مکلف شوند کلیه تکالیف تعیین شده در خصوص ارتقا امنیت سایبری را با استفاده از منابع داخلی خود اجرایی نمایند و سازمان برنامه و بودجه بازنگری لازم در خصوص تغییر بودجه مربوط به ارتقا امنیت سایبری را در دستور کار خود قرار دهد.

جمع بندی:

با توجه به مطالب ارائه شده، اقدامات وزارت صمت بعنوان متولی بخش صنعت و معدن، وزارت نفت بعنوان متولی بخش پتروشیمی و وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات بعنوان متولی کسب و کارهای اینترنتی در جهت حمایت از کسب و کارهای آسیب دیده در هریک از این بخشها قابل قبول ارزیابی می‌شود.

دستگاههای مذکور طی دوران جنگ‌های تحمیلی اخیر مجموعه‌ای قابل توجه از اقدامات را در سه سطح، شناسایی و ارزیابی خسارات، حمایت‌های فوری برای جلوگیری از توقف یا تشدید مشکلات بنگاه‌ها و طراحی چارچوبی برای بازسازی، نوسازی و تأمین مالی، به اجرا گذاشته‌اند. با این حال، مرحله بعدی بایستی بر تبدیل این اقدامات پراکنده به یک نظام یکپارچه و قابل پایش متمرکز شود؛ نظامی که در آن اولویت حمایت بر مبنای اهمیت بنگاهها در زنجیره ارزش تعیین شود، منابع مالی و ارزی به برنامه‌های مشخص بازسازی متصل باشد، پیشرفت هر پروژه به صورت مستمر و شفاف پایش شود و بازسازی در موارد لازم با نوسازی فناوری و کاهش آسیب‌پذیری زنجیره‌های تولید همراه گردد.

در این رابطه تاکید می‌گردد. اثر بخشی اقدامات این دستگاههای متولی، منوط به حمایت و توجه سایر دستگاههای اجرایی از جمله سازمان برنامه و بودجه کشور، وزارت امور اقتصادی و دارائی، بانک مرکزی و وزارت نیرو می‌باشد که لازم است این دستگاهها اقدامات حمایتی خود را بویژه در موارد زیر، بیش از پیش مورد توجه قرار دهند:

- تخصیص به موقع اعتبار، تأمین فوری سرمایه در گردش و تسهیلات باز سازی با دوره تنفس و بازپرداخت متناسب با زمان احیای واحد.
- امهال یا تقسیط بدهی‌های بانکی، مالیاتی و بیمه‌ای واحدهای واجد شرایط تا زمان بازگشت به ظرفیت عادی.
- تسریع در تأمین ارز، ثبت سفارش و ترخیص مواد اولیه، قطعات، ماشین‌آلات و تجهیزات مورد نیاز برای بازسازی.
- تأمین پایدار برق، گاز، آب، خوراک و سوخت واحدهای دارای ظرفیت بازگشت سریع به تولید و اولویت دادن به واحدهای راهبردی و زنجیره‌های حساس.
- استفاده از ظرفیت بیمه‌ها برای پرداخت سریع خسارت و در موارد فاقد پوشش کافی، طراحی سازوکار قانونی برای جبران بخشی از خسارت‌های قابل احراز.

در خاتمه یادآور می‌شود کمیسیون صنایع و معادن، برای تسریع در امر باز سازی و احیای واحدهای تولیدی آسیب‌دیده، پیشنهادات لازم را جهت تدوین یا اصلاح قوانین مورد نیاز از جمله برنامه هفتم پیشرفت را دستور کار خود قرار داده است که مراتب، از طریق بررسی لایحه دولت یا ارائه طرح، مورد رسیدگی قرار گرفته و به صحن علنی مجلس ارائه خواهد شد.

همچنین کمیسیون صنایع و معادن اقدامات نظارتی لازم را برای تسریع در اجرای برنامه‌ها، رفع موانع دستگاهی و جلوگیری از طولانی شدن فرآیند بازسازی، بعمل خواهد آورد.